

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTRE

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 2. febrúar 2016.

Efni: Umsögn Mannréttindaskrifstofu Íslands um frumvarp til breytinga á hegningalögum nr. 19/1940, með síðari breytingum (Samningur Evrópuráðsins um forvarnir og baráttu gegn ofbeldi gegn konum og heimilisofbeldi), 401. mál, þskj. 547.

Mannréttindaskrifstofa Íslands (MRSÍ) gerir athugasemdir við að ekki hafi verið óskað umsagnar skrifstofunnar um ofangreint frumvarp en hefur ákveðið að taka það engu að síður til umsagnar. MRSÍ styður frumvarpið og fagnar því að varpa eigi sterkara ljósi á að ofbeldisbrot eru alvarlegri ef tengsl geranda við þolanda er náð, heldur en almennt er um ofbeldisbrot. MRSÍ hefur trú á að með lagabreytingunni náist þau markmið sem tilgreind eru í greinargerð með frumvarpinu, þ.e. að vernda þolendur enn frekar og minnka tíðni ofbeldis í nánnum samböndum á Íslandi. Með frumvarpinu er, góðu heilli, farið enn lengra frá þeirri úreltu hugmynd að heimilisofbeldi sé fjölskyldumálefni einstaklinga.

Þær breytingar sem frumvarpið leggur til, miða að því að fullgilda samning Evrópuráðsins um að koma í veg fyrir og berjast gegn ofbeldi gagnvart konum og heimilisofbeldi, svokallaðan Istanbúlsamning, sem íslensk stjórnvöld undirrituðu árið 2011. Með samningnum og því lagafrumvarpi sem hér er til umsagnar, er leitast við að styrkja framkvæmdavaldið til að meðhöndla heimilisofbeldi sem alvarlegt samfélagslegt valdamál. Bent skal á að stjórnvöldum ber að vinna gegn heimilisofbeldi og vernda þolendur þess, ekki aðeins vegna fyrirhugaðrar fullgildingar Istanbúlsamningsins, heldur og vegna þess að alþjóðlegar mannréttindaskuldbindingar sem ríkið hefur þegar undirgengist og fullgilt krefjast þess. Þannig hefur nefndin sem starfar á grundvelli Kvennasáttmála Sameinuðu þjóðanna (CSW), slegið því föstu að kynbundið ofbeldi falli undir samninginn. Eins hefur nefnd Sameinuðu þjóðanna gegn pyndingum (CAT), sem starfar á grundvelli samnings Sameinuðu þjóðanna gegn pyndingum og annarri grimmilegri, ómannlegri eða vanvirðandi meðferð eða refsingu, skilgreint heimilisofbeldi sem pyndingar, sem þannig falla undir gildissvið samningsins (almenn athugasemd nefndarinnar nr. 2, útgefin 23. nóvember 2007).

MRSÍ tekur heilshugar undir þau orð í greinargerð með frumvarpinu að með lögfestingu sérstaks ákvæðis sem taki á ofbeldi í nánnum samböndum sé endurspegluð sú afstaða samfélagsins að slík háttsemi líðist ekki í lýðræðislegu þjóðfélagi.

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTRE

Ef litið er til 4. gr. frumvarpsins sem mælir fyrir um nýtt ákvæði við 218. gr. laganna, þ.e. 218. gr. b, þá veltir MRSÍ því fyrir sér hvort ekki megi skerpa á orðalagi ákvæðisins þannig að ljóst megi vera að átt sé við ofbeldi í nánnum samböndum, ekki einungis þá sem búa saman eða hafa búið saman. Í greinargerð með ákvæðinu segir að vísu að með ákvæðinu verði ofbeldi í nánnum samböndum lýst sérstaklega refsivert. Þar segir enn fremur að þó flest brot í nánnum samböndum eigi sér stað innan veggja heimilisins þá hafi brotavettvangur ekki sérstaka þýðingu fyrir beitingu ákvæðisins. MRSÍ veltir engu að síður fyrir sér hvort ákvæðið eins og það hljóðar nú endurspegli þá víðu skilgreiningu á heimilisofbeldi er Istanbulsamningurinn inniheldur þar sem það virðist gert að skilyrði, til að ákvæðið eigi við, þá þurfi að hafa verið um sambúð til einhvers tíma að ræða en slíkt skilyrði er ekki að finna í Istanbulsamningnum (sjá b-lið 3. gr. Samningsins)

Í greinargerðinni er fjallað um umsáturseinelti og er ekki talið að gera þurfi breytingu á hegningarlögum þess vegna, þ.e. að í ljósi þeirra ákvæða sem finna má í núgildandi hegningarlögum og lögum um nálgunarbann og brottvísun af heimilum, verði ekki talið að 34. gr. Istanbulsamningsins kalli á sérstakar breytingar á íslenskri löggjöf.

MRSÍ furðar sig á því að ekki skuli talin þörf fyrir breytingar á löggjöf vegna 34. gr. Istanbulsamningsins. Mjög hefur verið rætt á alþjóðlegum og opinberum vettvangi að þrátt fyrir að ákvæðið mæli ekki sérstaklega fyrir um vörn gegn umsáturseinelti á netinu sé því þó ætlað að taka á öllum birtingarmyndum umsáturseineltis. Mál vegna cyberstalking (umsáturseinelti á netinu- að nota tölvupósta, samfélagsmiðla, internetið, og fleiri stafræna miðla til að ergja, áreita og hóta fólki) hafa komið upp hér á landi sem víðast annars staðar og hefur í því sambandi verið rætt að heimildir skorti til að taka á slíku einelti eða að löggjöfin sé ekki nógu skýr. Í því ljósi virðist MRSÍ verða að skoða hvort tilefni sé til að skýra þau ákvæði er taka til umsáturseineltis svo ljóst megi vera að allar tegundir þess falli undir þann refsiramma sem því er sett, hvort sem er á netinu eða utan þess.

Í ljósi þess að með frumvarpi þessu er ætlunin að gera breytingar á almennum hegningarlögum svo ákvæði þeirra samræmist Istanbulsamningnum, veltir MRSÍ fyrir sér hvers vegna ekki var talin ástæða til breytinga á 194. gr. hegningarlaga. Í ákvæði 36. gr. Istanbulsamningsins sem tekur til nauðgunar, er mælt fyrir um að í refsilöggjöf um nauðgun skuli fyrst og fremst líta til þess hvort samþykki viðkomandi liggi fyrir en ekki hvaða verknaðaraðferðum var beitt. Endurspeglar ákvæðið niðurstöðu Mannréttindadómstóls Evrópu í málinu M.C. gegn Búlgaríu, en þar segir að löggjöf um nauðgun þar sem ofuráhersla eða höfuðáhersla er lögð á verknaðaraðferðir fremur en hvort samþykki brotþola hafi legið fyrir, brjóti gegn ákvæðum Mannréttindasáttmála Evrópu. Er það því jafnt álit Mannréttindadómstólsins sem og útgangspunktur í Istanbulsamningnum að það sé ekki valdbeitingin heldur skortur á samþykki sem sýni fram á nauðgun.

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTRE

Í ljósi þess er að framan greinir er að mati MRSÍ nauðsynlegt að endurskoða 194. gr. hegningarlaga. Því til viðbótar sem fram er komið skal bent á skýrslu starfshóps ríkissaksóknara um meðferð nauðgunarmála en þar segir m.a. orðrétt:

„Þá háttaði svo til í mörgum málum sem voru kærð að lýsingar kæranda eða önnur atvik gerðu að verkum að ekki var hægt að sýna fram á að verknaðarlýsingu hegningarlagaákvæða um kynferðisbrot væri fullnægt, s.s. um ofbeldi, hótun, nauðung eða misneytingu.“

Ljóst er að í íslenskum rétti er enn fyrst og fremst litið til verknaðaraðferða fremur en þess hvort samþykki brotþola hafi legið fyrir. Þungamiðjan í skilgreiningum á kynferðisbrotum ætti hins vegar að vera hvort kynfrelsi, athafnafrelsi og sjálfsákvörðunarréttur brotþola hafi verið virt. Meðan engin breyting verður á núverandi fyrirkomulagi verður ekki séð að ákvæði Istanbulsamningsins séu uppfyllt og þar af leiðir að samningurinn getur ekki talist fullgiltur af Íslands hálfu.

Virðingarfyllt,

f.h. Mannréttindaskrifstofu Íslands

Margrét Steinarsdóttir, framkvæmdastjóri